

Platgewalst, door de golven verzwolgen, afgebroken, opgegaan in de stad: Nederlandse plaatsnamen hebben het niet makkelijk. Frank van den Hoven strijdt al jaren voor het behoud van traditionele plaatsnamen.

Frank van den Hoven, de man achter www.plaatsengids.nl

Frank van den Hoven en zijn vrouw Mirjam, die tekent voor de redactie van www.plaatsengids.nl. Komend jaar gaan ze samen door Nederland reizen om alle plaatsen te beschrijven en de bewoners te spreken.

kijken, ziet enkel een paar boerderijen. Er is geen plaatsnaambord, geen straatnaambord, niks dat naar die bijzondere naam verwijst! Niet slim van de gemeente Terneuzen, want welke toerist wil nu geen foto van zichzelf bij het plaatsnaambordje Paradijs? Dan heeft Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwl- lantysiliogogoch, het Welshe plaatsje met de langste plaatsnaam van Europa, het slimmer aangepakt. Drommen toeristen trekken erheen. De langste Nederlandse plaatsnaam is Gasselternijveenschemond Eerste Dwarsdiep. Ooit van gehoord? Je zou verwachten dat zo'n naam gekoesterd wordt. Maar nee, Eerste Dwarsdiep is inmiddels afgeplakt.

Als het je om identificatie van de bewoners gaat, is dat toch niet alleen voorbehouden aan dorpen? Ook binnen steden zijn er wijken met een eigen identiteit.

Tja, die vind je inderdaad niet allemaal terug op de site. Wijken worden opgenomen als ze in het verleden een zelfstandige entiteit zijn geweest: Zuilen in Utrecht bijvoorbeeld. Daarvan weten velen ook nog wel dat het ooit een zelfstandige gemeente was (tot 1954). Op plaatsengids.nl kun je dan zien dat niet heel Zuilen Utrecht is geworden. Het dorpje Oud-Zuilen is administratief losgeknipt en bij de gemeente Maarssen gevoegd. Dit soort informatie die mensen niet of maar half weten is nu met een druk op de knop ontsloten.

Wat kunnen bezoekers van de site verwachten?
De site richt zich in eerste instantie op cultuurhistorisch geïnteresseerden; genealogen, heemkundigen en geografen. Daarnaast wil ik cultuurtoeristische informatie bieden voor iedereen die niet in de file voor de Efteling wil staan. Ga eens uit in eigen land. In Nederland valt nog zo veel te zien waarvan de mensen geen weet hebben. In de toekomst wil ik graag de functionaliteit van de website verbeteren. Nu kun je alleen zoeken op

plaatsnaam, straks kun je selecties maken van een gebied waarover je iets wilt weten.

Je selecteert bijvoorbeeld Valkenburg en omstreken, drukt op een knop, de gegevens worden uit de database naar de drukker gestuurd en binnen enkele dagen valt het als boekje bij je in de bus, of je haalt het direct binnen als *e-book*. Dat gaat allemaal komen.

De gebruiker moet daarvoor betalen?

Ik wil de site voor iedereen toegankelijk houden. Mensen zijn niet gewend om voor websites te betalen. Ik geef dus veel informatie gratis weg. Voorheen liep ik als uitgever altijd het risico met onverkochte voorraden te blijven zitten, terwijl ik al een hoop kosten had gemaakt. Dat probleem heb ik nu niet meer. Ik ben er ook niet op uit winst te maken met de plaatsengids, het is geen commercieel project. Ik wil mijn activiteiten ermee kunnen kostiggen. Daar heb ik goede hoop op. De site moet zo veel bezoekers trekken dat het voor adverteerders interessant wordt een banner of linkje te plaatsen. Bijvoorbeeld naar een hotel, restaurant, camping of rondvaartboot. Advertenties komen zo alleen terecht bij mensen die in die plaats geïnteresseerd zijn. Daar wil ik dan een bescheiden bedrag voor vragen.

Wat kunnen we nog meer verwachten?

www.plaatsengids.nl is een tussenstation. Met het beschrijven van de 7000 bestaande en 3000 verdwenen plaatsen in Nederland ben ik nog jaren bezig. Mijn droom is ooit een nieuwe Van der Aa te maken. Op papier, dit keer niet alfabetisch maar per provincie geordend. De meeste heemkundigen zijn vooral geïnteresseerd in hun heem, hun eigen plaats, dorp, streek. Ik heb iets met alle plaatsen van Nederland. •

pijp. Ik zal die naam niet gauw vergeten: De Bik, een straatje met wat boerderijen, maar wel met een eigen plaatsnaambord, dus kennelijk een plaats. Dat fascineerde me toen al, maar ik ben er pas veel later echt iets mee gaan doen.

Begin jaren tachtig verzamelde ik poststukken. Onder de adressen en afstempelingen vond ik heel wat plaatsnamen die inmiddels verdwenen waren. Ik wilde weten waar die plaatsen lagen en waarom ze hun naam verloren hadden. Al gauw zat ik te neuzen in aardrijkskundige woordenboeken. Daarvan zijn er tientallen, maar die van Van der Aa is de uitgebreidste. Dertien delen, 10.000 bladzijden, verschenen tussen 1839 en 1851, met alle plaatsen geordend van a tot z en informatie over het ontstaan, de herkomst van de naam en alles wat men toentertijd interessant vond. Er waren wel herdrukken en in 1975 verscheen het als *facsimile*, maar de inhoud bleek nooit bijgewerkt. Ik wilde een actuele versie, om te weten hoe het er nu voorstond met de Nederlandse plaatsen. Er was niemand die deze informatie bijhield, dus ben ik dat zelf gaan doen.

Waar komt die fascinatie voor plaatsen vandaan?

Als jongetje van 10 fietste ik op zondag vanuit Amersfoort naar de haven van Bunschoten, at daar een ijsje en ging weer terug naar huis. Onderweg passeerde ik de toen nog zelfstandige gemeente Hoogland, die tientallen buurtschappen kende. In De Bik, gemeente Hoogland, beet een hond me in mijn broeks-

'Mensen identificeren zich met hun dorp – dat mag je ze niet ontnemen'

Waarin onderscheidt plaatsengids.nl zich van andere bronnen?

Via Google, Wikipedia en de VVV kun je veel vinden. Misschien wel te veel. Er zijn tienduizenden sites. Maar die bieden vaak onjuiste informatie, halve informatie, of zijn juist te gespecialiseerd. Dan gaan ze bijvoorbeeld alleen over kerken, molens, veerpontjes en watertorens. Als je uit het oogpunt van genealogie, heemkunde of geografie – dus met de plaats als ingang – zoekt, moet je de gegevens van al die websites zelf samenvoegen. Er was geen site waarop iets zinnigs stond over alle plaatsen in Nederland. Wikipedia kwam nog het meest in de buurt. Maar die informatie is niet eenduidig. Sommige plaatsen zijn heel summier beschreven en andere juist heel uitgebreid. De redactie van plaatsengids.nl zorgt ervoor dat er eenduidigheid in de beschrijvingen komt.

Zijn alle plaatsen en buurtschappen even interessant dan?

Er zijn 3000 dorpen en steden en nog eens 4000 buurtschappen en over elk ervan is wel iets interessants te vertellen. Neem de kleinste plaats van Nederland: Abeltjeshuis, vlakbij Boertange in de gemeente Vlagtwedde. Het telt maar één boerderij, Abeltjeshuis, en heeft sinds kort een eigen plaatsnaambord. Kun je daar dan nog meer over vertellen? Ja dus, bijvoorbeeld dat Abeltjeshuis door de strategische ligging aan de grens met Duitsland in 1795 een belangrijke schakel werd in de verdedigingslinie van de Fransen. Dat die ene

boerderij in 1808 het gemeentehuis werd van Bourtange. Dat is toch vreemd, een gemeentehuis in het buitengebied en niet in de kern Bourtange zelf. En wie was die Abeltje eigenlijk?

Waarom hecht je zo aan die plaatsnamen?

Door de verstedelijking verdwijnen er steeds meer zelfstandige plaatsen. Een dorp wordt bijvoorbeeld een wijk, zoals Princenhage bij Breda. Maar de bewoners zien Princenhage nog steeds als hun dorp – daar identificeren ze zich mee. Ook administratief verdwijnen er plaatsen, bijvoorbeeld door gemeentelijke herindelingen. Toch vermeldt de afzender van post die ik uit Rimburch ontvang nog steeds dit dorpje als adres achterop de envelop; niet Landgraaf zoals het volgens het postcodeboek zou moeten.

Verder ontbreken niet-erkende plaatsen in de statistieken. Ze bestaan dus niet en later kan niemand meer iets over ze terugvinden. Maar het gaat mij vooral om de identiteit van de bewoners, die mag je ze niet ontnemen. Daarom maak ik me er hard voor dat alle Nederlandse plaatsen een eigen viercijferige postcode krijgen, dat ze worden opgenomen in de basisregistratie adressen en gebouwen (BAG) en dat ze worden voorzien van plaatsnaamborden.

Gemeenten zouden zichzelf makkelijk kunnen promoten met een paar honderd euro aan plaatsnaambordjes. Wat te denken van het buurtschap Paradijs? Wie er gaat

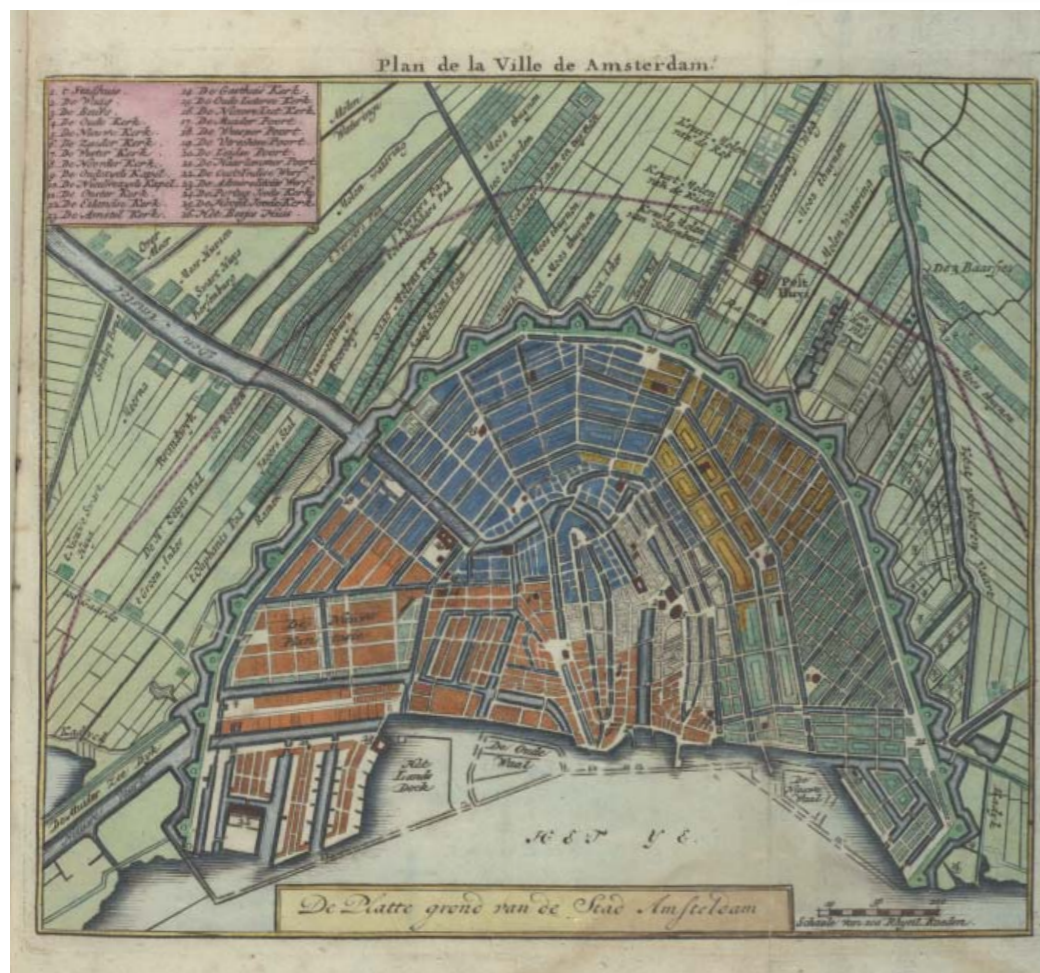
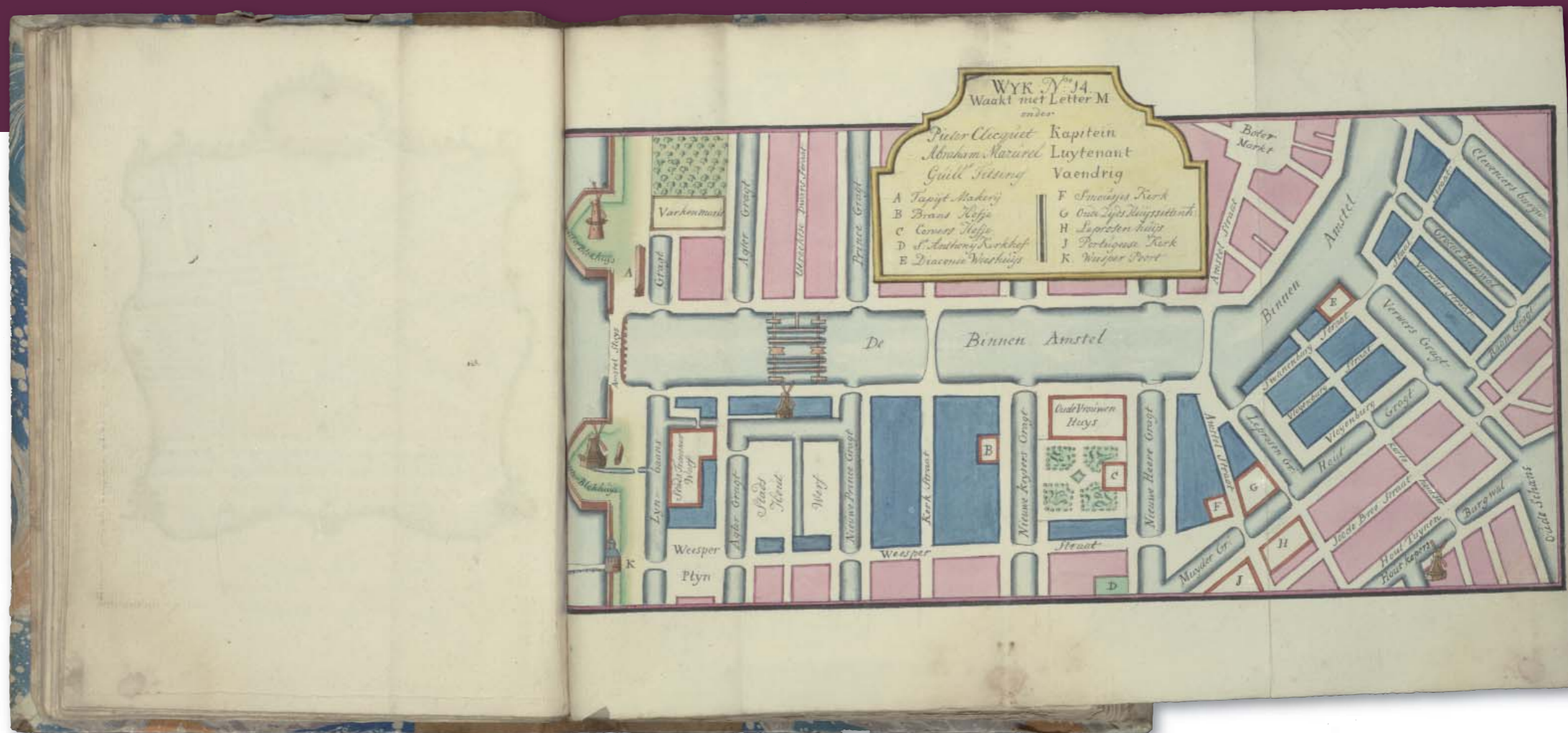

Uit welk dorp of gemeente is deze post nou afkomstig?! Op www.plaatsengids.nl staat het allemaal uitlegd.

Amsterdamse schutterswijken

Elk najaar speuren we de collectie af naar nieuwe 'Cartografische Verrassingen' voor de inmiddels vertrouwde KNAG-kalender. Daarbij kan van echte ontdekkingen natuurlijk nooit sprake zijn; het gaat altijd om herontdekkingen van zaken die ooit een keer bewust verworven werden.

Zo kwam onlangs een bijzonder fraai atlasje tevoorschijn toen een collega, die in de handschriften-collectie zocht, uit nieuwsgierigheid ook het bandje met rugtitel *Amsterdam* opensloeg. Het bleek een geheel met de hand getekende en ingekleurde reeks burger- of schutterswijkkaartjes van Amsterdam te bevatten, ontworpen

en getekend door ene Nicolaas Albrecht. De titel luidt enigszins verwarrend: *Amsterdam verdeelt in vijf regimenten en twaalf wijken*. Vanaf 1684 tot aan de Franse Tijd was Amsterdam ingedeeld in zestig schutterswijken. De Amsterdamse Schutterij had al sinds de middeleeuwen de taak om per wijk georganiseerd de stad te bewaken en de orde te handhaven. Meestal waren de officieren en onderofficieren prominente 'poorters', leden van de gezeten burgerij.

Het maken van een officiële schutterswijkkaart kostte betrekkelijk veel geld. Dat moest de Schutterij van de wijk zelf opheffen, en dan met name de officieren, die zelf meestal prominent met familiewapen en al op de kaart vermeld stonden. Dat was niet altijd haalbaar, reden waarom van 'slechts' 27 schutterswijken gedrukte kaarten bekend zijn. Van acht andere werden uitsluitend een of enkele handschriftkaarten vervaardigd. Van 25 wijken is dus helemaal geen kaart gemaakt of aan ons

overgeleverd. Deze officiële schutterswijkkaarten hebben over het algemeen een royale schaal en zijn vrij gedetailleerd met bijvoorbeeld perceelgrenzen, smalle steegjes, wachthuizen, brandweermaterieel en functies van de aanwezige bebouwing.

Die detailrijkdom ontbreekt helaas in de kaarten in Albrechts atlasje. Daar staat tegenover dat het atlasje wél volledig is, de hele stad dekt en alle zestig burgerwijken toont. Ook zijn consequent de kapitein, luitenant en vaandrig van elke wijk vermeld. Het fijnzinnige lijnenwerk, de heldere kleuren en de iedere keer verschillende cartouches om de kaarten – vaak in rococostijl – zijn onweerstaanbaar mooi. Omdat de kaartjes gelijk van schaal zijn en omdat sommige (oude) wijken vrij klein zijn en andere aanzienlijk groter, is de afmeting van de kaartjes ook heel verschillend. Voor sommige volstaat een pagina (van 21 x 15 cm) ruimschoots, voor andere moet de kaart uitgevouwen worden.

Het lijkt erop dat het atlasje

Op de kaarten zijn prominent de namen van kapitein, luitenant en vaandrig van de schutterwijken vermeld

ooit als eenmalige opdracht is vervaardigd voor een onbekende opdrachtgever. Albrecht, die niet als cartograaf bekend staat, maar wel genoemd wordt als tekenaar en graveur, heeft daarbij flink geleund op de grote kaart van Amsterdam van Gerred de Broen uit 1737. De schaal van 1:3750, zowel van die stadskaart als van de schutterswijkkaartjes in het atlasje, kan niet toevallig zijn. De aanstellingen van alle vermelde officials van de schutterijafdelingen vallen voor zover na te gaan samen in de korte periode 1758 tot 1764, waarmee dus de datering van dit atlasje redelijk nauwkeurig te bepalen is.